

5. Fra Brumunddal:

b. De dro, men kom tilbake

Familien Johannes Evensen Stokholm, Brumund, Ringsaker

Arnfinn Houmb, Veldre Historielag, januar 2025:

Livet i Sør-Dakota ble for stridt for familien til Johannes Evensen Stokholm, og de bestemte seg etter 26 år å forlate farmen og slekt og venner, og starte på nytt i Brumund.

Skomakermester Johannes Evensen Stokholm var født i Bygget i Veldre Allmenning, 6.2.1856, på en plass som ble kalt Olsedalen, der faren, skomaker Even Olsen, f. Gundersveen, Veldre, 12.9.1812, d. Yankton County, Sør-Dakota, 15.4.1889, hadde bosatt seg uten lov. Kona til Even var Johanne Marie Johannesdatter, f. Skiptvet, Østfold i 1815, og d. 15.11.1870. De giftet seg 10.5.1840 i Fredrikstad, men flyttet etter hvert til Brumund i Ringsaker. Even var husmann på plassen Rugsveen i Åmot kommune ved folketellinga i 1865, og bodde der bl.a. i 1862; de flyttet tilbake til Brumund på begynnelsen av 1870-tallet.

Theodor Evensen Stokholm, bror til Johannes, ble i Sør-Dakota, til sin død i 1925. Han og kona fikk flere barn, og etterkommere. Privat bilde.

Emigrasjon og livet i Sør-Dakota

22.4.1882 reiste Johannes med S/S Rollo til Amerika sammen med forloveden Agnethe Mikkelsdatter Gimse, f. 22.1.1855, faren Even, broren Julius Evensen Stokholm f. Fredrikstad, 2.2.1840, d. Ipswich, Sør-Dakota, i 1899, og søstera Lise Evensdatter Stokholm f. Storbratteneie 21.11.1847, d. Furnes 21.6.1938, sammen med sønnen Marius, f. Åmot 28.3.1871. Skomaker Julius Evensen var eier av eiendommen Stokholm, gnr. 34 bnr. 2 i Brumund, i perioden 1872-1881 (skjøte 4.5.1881); fra der tok de derfor navnet Stokholm.

Johannes' bror, skomaker Theodor Evensen Stokholm, f. Mellom-Børkeeie, 28.12.1845, d. Yankton County, Sør-Dakota, 10.2.1925 og Agnethes bror, Peter Mikkelsen Gimse, hadde emigrert et par år før. Theodor giftet seg 13.11.1880 med Karens Andersdatter Holmen, f. Brumund 1.6.1858, d. Sør-Dakota 9.9.1897, i Our Savior's Lutheran i Menno, Sør-Dakota. Johannes' onkel, Gunder Olsen, f. Gundersveen, 11.5.1820, d. Yankton, Sør-Dakota, 20.3.1891, hadde emigrert allerede i 1871, sammen med kona Agnete Thorsdatter, f. Sørumsø, Brumund, 6.5.1826, d. Zeeland, Nord Dakota, 1918. De fikk 8 barn. Det var i mange fra Brumund som utvandret til Amerika, og en del bosatte nær hverandre i Sør-Dakota.

Første vinteren i Amerika var Johannes' og Agnethes bolig en jordkjeller som Johannes

hadde gravd ut. Etter hvert fikk de tildelt land (homestead, 647 mål) i prairiebyen Ipswich, i Edmund County, øst i Sør-Dakota, der de bygde en farm. 29.4.1883 giftet Johannes og Agnethe seg i samme kirke som Theodor. De fikk to døtre, Emma, f. 19.3.1884, og Juliane Mathilde, f. 10.6.1888. Emma og Juliane hadde begge folkeskoleundervisning og konfirmantforberedelse i hjemmet. Juliane ble konfirmert 13.11.1904 i foreldrenes hus i Ipswich, av pastor O. H. Kirkbak. Når Emma ble konfirmert, er ukjent.

Johannes Evensen Stokholm, f. 6.2.1856. Privat bilde fra Dalseng, 1915. Johannes nektet å la seg fotografere, slik at bildet er tatt uten hans vitende.

I et brev til svigerfaren av 8.9.1899 skriver Johannes Evensen Stokholm, bl.a. følgende:

«Jeg kan fortelle dere om at det nær hadde hendt en ulykke her natten til den 8. august. Lynet slo ned i vårt hus og hadde nær drept Emma, den eldste av våre barn. Strålen delte seg i tre deler og den ene av dem gikk gjennom sengen i hjørnet mellom sengestolpen og hennes hode. Hun ble bevisstløs for en fem eller ti minutter og

kunne i flere dager ikke spise noe. Hun ble også magrere av det, men er nå like frisk igjen.

Dere har vel hørt at Julius er død, han døde forleden vår. Jeg skrev til Edvardt om det, men jeg har ikke hørt noe fra ham siden.

Avlingene her omkring ville ha vært gode i år om haggelstormene ikke hadde ødelagt dem. Jeg hadde ikke sådd noen hvete i år heller, fordi det er så usikkert, enten tørke eller haggel. I år har det vært regn nok, men også mye haggel. Vi planter mais omtrent nok til våre høns og et par griser. Haglene har vært så store et stykke syd for oss, så dem sa at dem hadde slått ryggen på kreaturene blodige og fillete, og folk hadde flere fot med haggel inne i husene sine. Folk gikk ned i kjelleren i slike situasjoner. Vi hadde ikke så slem storm denne gang, men slem nok til å ødelegge hveten, hvis vi hadde hadt noen

Vi får fortelle at vi har 30 kreaturer nå for tiden. Vi hadde 33, men vi solgte 3 her om dagen. Vi har tre hester og omtrent 100 høns og to griser. Dette er omtrent vår eiendom.»

Familien bryter opp, og tar avskjed.

Etter 26 år i USA bestemte Johannes Evensen Stokholm og kona Agnethe seg for å bryte opp fra Sør-Dakota, og reise med døtrene Emma og Juliane, og søstera Lise og hennes sønn Marius, tilbake til Norge og Brumund i 1908. Grunnen for Johannes og familien var nok at de opplevde flere år med store avlingsskader, i form av grashoppeangrep og vind- og haglstormer. Med mange slektninger og venner i Sør-Dakota var ikke dette noen enkel beslutning. Emma og Juliane var født i Amerika, og forholdet til Norge var basert på historier fra andre. De hadde håp om at reisen bare var et besøk, og at de skulle vende tilbake, men foreldrene var bestemte på at de skulle flytte til Norge.

Emma skriver en beretning fra avskjeden i Amerika:

«Det var sommeren 1908 vi forlot vårt hjem i Amerika for som vi mente å få oss et bedre hjem i Norge. Vi ble til dels skuffet, de eldre av oss i hvertfall, de hadde formodentlig glemt hvordan det var her i landet den tid de var her. Da var de unge og sterke, nå er de, om ikke gamle, så dog utslitt av for strengt arbeide. Det er rent andre forhold her enn i Amerika.

Vi reiste fra Ipswich den 27. juni, vi gikk på toget om aftenen for å reise til en større by som het Aberdeen. Det var godt over 80 engelske mil til Aberdeen fra Ipswich. Det var ualmindelig vakkert syntes jeg den aftenen. På mange farmer var det plantet trær, ikke mange trær, men dog så mange at det var vakkert, og midtsommers er det jo alltid vakkert.

Jeg tror klokken var omtrent seks da vi reiste fra Ipswich, og vi kom til Aberdeen da det begynte å mørkne, lysene tentes alle steder i byen. Vi sov der om natta, eller prøvde i det minste. Jeg sov nå ikke svært meget for det var altfor mye støy syntes jeg som aldri hadde sovet i noen by før, det jeg kan huske. Togene kom og gikk hele natten.

Vi sto op tidlig om morgenen neste dag for å reise videre; vi skulle også besøke våre slektninger som bodde i Yankton County i S. Dakota. Vi kom til en liten by som kaltes Skotland om aftenen, hvor vi ble møtt på stasjonen av to av onkels sønner, Johan og Edvin. Vi fikk stuert våre koffertene i den ene vogn som Edwin kjørte, far og Marius ble med ham, mens vi andre og tante Lise kjørte i den lette vogn, kalt «Buggy».

Det var omtrent to engelske mil fra Skotland til onkels farm. Der nede var det også vakkert. Elven gikk i buktninger, og det var mye skog, mye av den var også plantet. De første dager vi var der, regnet det og var mye kjøligere, men på slutten ble det da visst varmt nok; termometeret viste 106 grader (fahrenheit) i skyggen sommertider, og da synes jeg det var varmt.

Vi var rundt hos noen av våre slektninger der nede, vi var hos Bernt Gundersen, Gustav Gundersen og hos J. Børset og Holmen. Vi likte oss godt der nede hos onkel og skulle

gjærne blitt der hvis ikke somme av de andre hadde vært fast bestemt på å reise videre. Jeg ville ikke si noe, men jeg var glad for hver dag far ikke kjøpte noen billetter. Men da vi

hadde vært der i 14 dager, ble det bestemt at vi skulle reise, og så reiste vi den 11. juli.

Juliane (fra venstre) og Emma Stokholm. Privat bilde fra 1908.

Jeg kan ikke si at jeg syntes det var morsomt og skilles fra disse mennesker, og det tror jeg ikke de andre syntes heller. Lina og Clara fulgte oss til stasjonen, men gamle onkel var igjen hjemme. Alle håpet sikkert vi skulle komme snart igjen, hvis vi ikke kom igjen til høsten, så skulle vi sikkert komme igjen neste vår sa de, men vi er nok her enda.»

Så skriver Emma om hva som skjedde da de kom til Norge:

«Vi kjøpte en gard her samme høst som vi kom hit, og så kjøpte vi to kuer og en kvigekalv. Til våren kjøpte vi to til, så nå hadde vi fire kuer, fire kalver og en hest. Det var en slem høst i år syntes jeg, men det er vel som det pleier her tenker jeg. Bare en dag iblandt som vi kunne få inn noen lass med korn, likeså på slutten av slåttonna.»

Fra venstre: Emma Stokholm g. Steinbakken, søstera Juliane Stokholm, mora Agnethe, og ukjent. Privat bilde fra Dalseng, ca. 1915.

Sår lengsel tilbake til Amerika

Emma hadde tydeligvis draging mot fødelandet over Atlanteren, og har nedtegnet sine drømmer og vemod, sett fra Brumund:

«Men nå reiser jeg en tur til Amerika igjen, det er så følt det skal være så langt dit. Jeg innbiller meg at jeg står på min homestead, og ser vidt omkring meg: Rett i syd for oss ser jeg Fishers's farm, i øst for ham bodde det en rik tysker ved navn Dietrich. Øst for ham igjen er Lovett, han hadde mange kyr. Fisher var også en tysker, men han kom fra Russland. Øst for ham igjen bodde en irlender ved navn John Kemmet. Nord-øst for ham bodde en yankee som het Huntly, og John Kemmet's bror øst for Huntly; han het Tomas Huntly. Huntly flyttet til Ipswich og bygget seg et fint hus. Øst for oss bodde en av John Kemmet's sønner med sin kone; han het William, og hans kone het Lucy.

Lengre nord-øst bodde det en mann, også en irlender. Han het James Titchbourne, hans kone het Maud. De hadde en datter som het Jenny og to små gutter, Robert og Fred. Og så fikk de en liten pike igjen som de kalte May. Siden fikk hun tvillinger, men de døde like etter begge to. Like før vi reiste fikk de igjen et barn. De hadde også mange kyr; de lot sine kuer gå som de ville både natt og dag. Kom de ikke hjem til kvelden, så fikk de for det meste lov å gå. Det var akkurat det samme enten de gikk i aker eller eng, det gjorde ingen forskjell for dem. Det var denne

mannen vi kalte for «Buren» hjemme hos oss. Vi forkortet navnet Titchbourne til Buren. Lengre nord derfra bodde det en mann som het Danborn og hans kone, samt en voksen sønn. De hadde mest sau, bare to kuer og noen hester.

Rett nordi fra oss eller litt nord-øst bodde George Svalve, en tysker. Han hadde en mengde kyr. Jeg har vært der oppe bare en gang. De hadde noen hvite geiter. Det var denne mann som hadde 630 kyr. De var ikke hans alle; det var tre eiermenn til disse kyrne, men det var bare Svalve som tok pass på alt sammen. Han leide folk til å slå høy og sette op store høystakker utover prærien alle steder, flere engelske mil på kant.

En av våre naboer, Svail, bodde langt øst i fra oss. Han satte også op en mengde høystakker. Sent om høsten året før vi reiste, så var det noen som satte ild på gresset rundt der, og alt Svail's høy brandt op. Folk mistenkte nok hans svigersønn, men det ingen som kunne bevise det. Han hadde rømt med Svail's datter fordi ikke faren ville la ham få sin datter til kone. Men hun rømte med ham allikevel. Det var ikke så lenge det gikk godt, for han begynte å banke henne, og så dro hun hjem til sin far igjen. Da ble han nok sint og tenkte han skulle brenne op for hennes far. Det var en stygg ildebrann. Den var seks engelske mil fra oss, men det var aldeles lyst, og småfuglene var så urolige hele natten; det var visst den 1. desember 1907.

Vi hadde solgt våre kreaturer om sommeren, så vi hadde bare to kuer og to kalver og en del høs igjen. Vi hadde en fin vinter og nesten ingen snø om vinteren. Men så var vinteren før så meget verre både med snø og kulde.»

Det Emma ikke skriver noe om, var en mulig kjærest hun forlot, og som hun aldri fortalte noen om. Det ble visstnok ikke noen tur tilbake for Emma, sjøl om det tok nesten 10 år før hun ble gift i Brumund. Etter giftemålet kom det fem barn på «løpende bånd». Med alt slit det medførte, og kanskje

ikke så romslig økonomi for familien, ble en amerikatur aldri aktuelt.

Livet i Brumund

Første året etter hjemkomsten i 1908 bodde de hos slektninger i Stordal. I 1909 kjøpte Johannes Evensen Stokholm, eiendommene Dalseng, gnr. 76 bnr. 1, og Dalsengstykket, gnr. 77 bnr. 1, begge i Brumund, for kr 9.000, sannsynligvis kontant. Han drev den fram til 1933. Kona til Johannes, Agnethe Mikkelsdatter Stokholm, døde av lungebetennelse 1.3.1923. Johannes døde av hjerteslag (infarkt), 11.11.1933. Han døde natta etter at han hadde vært i skogen og besiktiget et tømmerparti sammen med Kristoffer Brænd hos Berger Langmoen.

Emma Stokholm tok etternavnet Steinbakken da hun 30.3.1918 ble gift med Olav (Olaf) L. Steinbakken, f. 23.10.1890. Emma døde 3.11.1958, mens Olaf døde

1.10.1974. Søstera til Emma, Juliane Mathilde Stokholm forble ugift og døde 23.1.1964. Juliane kjøpte Dalseng av faren i 1933, men solgte den videre til svogeren Olaf L. Steinbakken i 1935. Garden skulle bli i familien fram til, iallfall 2025.

Kilder:

Notater fra Lars Steinbakken
Digitalarkivet
Emma Stenbakken d.e.
Veldre bygdebok
Utvandring fra Ringsaker, forfatter Hans Myhre
Leif Bjarne Steinbakken
Svein Olav Steinbakken
Marit Jehansbakken